Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

20. září 2018 *

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitele – Zneužívající ujednání – Směrnice 93/13/EHS – Rozsah působnosti – Článek 1 odst. 2 – Závazná právní a správní ustanovení – Článek 3 odst. 1 – Pojem ‚smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno' – Ujednání začleněné do smlouvy po jejím uzavření v návaznosti na zásah vnitrostátního zákonodárce – Článek 4 odst. 2 – Jasné a srozumitelné znění smluvního ujednání – Článek 6 odst. 1 – Posouzení zneužívající povahy ujednání vnitrostátním soudem i bez návrhu – Úvěrová smlouva v cizí měně uzavřená mezi spotřebitelem a podnikatelem"

Ve věci C-51/17,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Fővárosi Ítélőtábla (odvolací soud hlavního města Budapešti, Maďarsko) ze dne 17. ledna 2017, došlým Soudnímu dvoru dne 1. února 2017, v řízení

OTP Bank Nyrt.,

OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.

proti

Teréz Ilyés,

Emilu Kissovi,

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení M. Ilešič, předseda senátu, A. Rosas, C. Toader, A. Prechal (zpravodajka) a E. Jarašiūnas, soudci,

generální advokát: E. Tančev,

vedoucí soudní kanceláře: I. Illéssy, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 22. února 2018,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za OTP Bank Nyrt. a OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. A. Lendvaiem, ügyvéd,

– za T. Ilyés a E. Kisse P. Danteszem, ügyvéd,

* Jednací jazyk: maďarština.

– za maďarskou vládu M. Z. Fehérem, jako zmocněncem,

– za polskou vládu B. Majczynou, jako zmocněncem,

– za Evropskou komisi A. Tokárem a A. Cleenewerck de Crayencour, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 3. května 2018,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 1 odst. 2, čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 2 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 228, oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26), jakož i bodu 1 písm. i) přílohy této směrnice.

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi OTP Bank Nyrt. a OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. (dále společně jen „OTP Bank“) a Teréz Ilyés a Emilem Kissem (dále společně jen „dlužníci“) týkajícího se žaloby na určení zneužívající povahy některých ujednání obsažených ve smlouvě o úvěru ve švýcarských francích (CHF) poskytnutém a spláceném v maďarských forintech (HUF).

Právní rámec

Unijní právo

3 Třináctý bod odůvodnění směrnice 93/13 zní takto:

„vzhledem k tomu, že se předpokládá, že právní nebo správní předpisy členských států, které přímo nebo nepřímo stanoví ujednání spotřebitelských smluv, neobsahují zneužívající ujednání; že se proto nejeví jako nezbytné podřídit ustanovením této směrnice ujednání, která odrážejí závazné právní nebo správní předpisy a zásady nebo ustanovení mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy nebo [Evropská unie]; že v tomto ohledu ‚závazné právní nebo správní předpisy‘ v čl. 1 odst. 2 zahrnují také pravidla, která se v souladu s právními předpisy použijí mezi smluvními stranami, pokud nebylo ujednáno jinak;“

4 Článek 1 odst. 2 této směrnice stanoví:

„Smluvní ujednání, která odrážejí závazné právní a správní předpisy a ustanovení nebo zásady mezinárodních úmluv, jejichž stranami jsou členské státy nebo [Evropská unie], zejména v oblasti dopravy, nejsou předmětem ustanovení této směrnice.“

5 Článek 3 uvedené směrnice zní následovně:

„1. Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

2. Ujednání je vždy považováno za nesjednané individuálně, jestliže bylo sepsáno předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah ujednání, zejména v souvislosti se smlouvou uzavíranou adhezním způsobem.

[…]

3. Příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam ujednání, která mohou být považována za zneužívající.“

6 Článek 4 téže směrnice uvádí:

„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

2. Posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání se netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

7 Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:

„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.“

8 Článek 7 odst. 1 uvedené směrnice zní takto:

„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

9 Příloha směrnice 93/13, nadepsaná „Ujednání podle čl. 3 odst. 3“, obsahuje bod 1 písm. i), který zní takto:

„Ujednání, jejichž předmětem nebo účinkem je:

[…]

i) zavázat spotřebitele neodvolatelně k přijetí ujednání, s nimiž se nemohl seznámit před uzavřením smlouvy“.

Maďarské právo

Zákon o úvěrových institucích

10 Ustanovení § 203 hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (zákon č. 1996 o úvěrových institucích a finančních podnicích, dále jen „zákon o úvěrových institucích“) stanoví:

„1) Úvěrová instituce je povinna podat svým skutečným i potenciálním klientům jasné a srozumitelné informace o podmínkách využívání služeb, jež poskytuje, i o změnách těchto podmínek. […]

[…]

6) V případě smluv uzavíraných s maloobchodními klienty, jimiž se poskytuje úvěr vyjádřený v zahraniční měně nebo jež obsahují opční právo na získání nemovitosti, je úvěrová instituce povinna vysvětlit klientovi riziko, které pro něj plyne ze smluvní operace, a klient podpisem potvrdí, že si je toho vědom.“

Zákon DH 1

11 Ustanovení § 1 odst. 1 Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény [zákon č. XXXVIII z roku 2014, kterým se upravují konkrétní otázky v souvislosti s rozhodnutím Kúria (Nejvyšší soud, Maďarsko) o sjednocení právní úpravy v oblasti smluv o úvěru uzavřených mezi úvěrovými institucemi a spotřebiteli, dále jen „zákon DH 1“] stanoví:

„Tento zákon se použije na smlouvy o úvěru uzavřené se spotřebiteli od 1. května 2004 do data vstupu tohoto zákona v platnost. Pro účely tohoto zákona se pojmem ‚smlouva o spotřebitelském úvěru‘ rozumí jakákoli smlouva o úvěru nebo půjčce založená na cizí měně (svázaná s cizí měnou nebo vedená v cizí měně a splatná v maďarských forintech) nebo založená na maďarském forintu, či jakákoli dohoda o finančním leasingu uzavřená mezi finanční institucí a spotřebitelem, pokud jsou její součástí obecné smluvní podmínky nebo jakákoli smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána ve smyslu § 3 odst. 1 nebo § 4 odst. 1 a která je obsažena v dané smlouvě.“

12 Ustanovení § 3 odst. 1, 2 a 5 uvedeného zákona zní:

„1) Za neplatná se považují ujednání obsažená ve smlouvách o spotřebitelském úvěru – s výjimkou smluvních podmínek, které byly sjednány individuálně – na jejichž základě může úvěrová instituce uplatnit za účelem vyplacení částky poskytnuté na pořízení předmětu smlouvy o úvěru nebo finančním leasingu nákupní kurz a za účelem splacení dluhu prodejní kurz nebo jiný směnný kurz, než jaký byl stanoven při poskytnutí dané částky.

2) Neplatné ujednání ve smyslu odstavce 1 se nahradí – aniž jsou dotčena ustanovení obsažená v odstavci 3 – ustanovením o použití oficiálního směnného kurzu, který stanovila národní banka pro příslušnou měnu, a to jak pro účely poskytnutí dané částky, tak pro účely splácení (včetně platby splátek a veškerých nákladů, poplatků a provizí stanovených v cizí měně).“

[…]

5) Úvěrová instituce musí provést vyúčtování se spotřebitelem v souladu s ustanoveními zvláštního zákona.“

13 Ustanovení § 4 uvedeného zákona stanoví:

„1. V případě smluv o spotřebitelském úvěru, které umožňují jednostrannou změnu smlouvy, se za zneužívající považují ujednání obsažená v této smlouvě o úvěru – s výjimkou smluvních podmínek, které byly sjednány individuálně – která umožňují jednostranné zvýšení úroků nebo jednostranné zvýšení poplatků a provizí […]

2. Smluvní ujednání uvedená v odstavci 1 jsou neplatná, pokud úvěrová instituce nezahájila sporné občanskoprávní řízení […] nebo pokud soud zamítl žalobu nebo skončil řízení, ledaže by mohlo být v souvislosti s daným smluvním ujednáním zahájeno sporné řízení […], které však nebylo zahájeno, nebo bylo sice zahájeno, ale soud nekonstatoval neplatnost smluvního ujednání podle odstavce 2a.

2a. Smluvní ujednání uvedené v odstavci 1 je neplatné, pokud soud konstatoval jeho neplatnost na základě zvláštního právního předpisu o vypořádání účtů, a to v řízení, které zahájil ve veřejném zájmu orgán dohledu.

3. V případech uvedených v odstavcích 2 a 2a provede úvěrová instituce se spotřebitelem vyúčtování za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem.“

Zákon DH 2

14 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že maďarský zákonodárce tím, že přijal Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény [zákon č. XL z roku 2014 o právních předpisech o vyúčtování spadajících do působnosti zákona č. XXXVIII z roku 2014, kterým se upravují konkrétní otázky v souvislosti s rozhodnutím Kúria (Nejvyšší soud) o sjednocení právní úpravy v oblasti smluv o úvěru uzavřených mezi úvěrovými institucemi a spotřebiteli, a o některých dalších ustanoveních, dále jen „zákon DH 2“], uložil úvěrovým institucím povinnost vyúčtovat přeplatky, které jim zaplatili spotřebitelé v důsledku zneužívajících smluvních ujednání.

Zákon DH 3

15 Ustanovení § 3 odst. 1 Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (zákon č. LXXVII z roku 2014, kterým se upravují různé otázky týkající se změny v cizí měně, ve které jsou vedeny úvěrové smlouvy se spotřebiteli a ustanovení týkající se úroků; dále jen „zákon DH 3“) stanoví:

„Změny ve smlouvách o spotřebitelském úvěru na základě tohoto zákona musí být prováděny v souladu s ustanoveními tohoto zákona.“

16 Ustanovení § 10 tohoto zákona stanoví:

„V souvislosti se smlouvami o hypotečním úvěru v cizí měně a se smlouvami o hypotečním úvěru založenými na cizí měně je úvěrová instituce, která je věřitelem, povinna ve lhůtě stanovené pro splnění povinnosti týkající se vyúčtování podle zákona [DH2] zajistit, aby byl dluh existující na základě smlouvy o hypotečním úvěru vedené v cizí měně nebo na základě smlouvy o hypotečním úvěru založené na cizí měně přeměněn na úvěr vedený v maďarských forintech, nebo aby byl na úvěr vedený v maďarských forintech přeměněn celkový dluh vyplývající z takové smlouvy (včetně úroků, poplatků, provizí a nákladů přijatých v cizí měně), přičemž oba výše uvedené dluhy se určí na základě vyúčtování provedeného v souladu se zákonem [DH 2]. Pro účely této přeměny se uplatní ten z níže uvedených směnných kurzů, který je k rozhodnému dni příznivější pro spotřebitele:

a) průměrná hodnota směnných kurzů dotčené cizí měny, které úředně stanovila Maďarská národní banka v období ode dne 16. června 2014 do dne 7. listopadu 2014, nebo

b) směnný kurz dotyčné měny, který úředně stanovila Maďarská národní banka ke dni 7. listopadu 2014.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

17 Dne 15. února 2008 uzavřeli dlužníci s ELLA Első Lakáshitel Kereskedelmi Bank Zrt., právní předchůdkyní OTP Bank, smlouvu o úvěru ve švýcarských francích, který však byl poskytnut a splácen v maďarských forintech (dále jen „dotčená smlouva o úvěru“). Byla zajištěna zástavním právem

a denominována v této měně na základě platného denního kurzu. Smlouva o úvěru obsahovala ujednání, která určovala rozpětí mezi směnným kurzem, který se použije na poskytnutí úvěru, a směnným kurzem, který se použije na jeho splácení, tedy mezi kurzem pro nákup a prodej uplatňovaným OTP bankou a její právní předchůdkyní (dále jen „kurzové rozpětí“), a dále ujednání, která umožňovala bance jednostranně změnit smlouvu za účelem zvýšení úroků, poplatků a nákladů (dále jen „možnost jednostranné změny“).

18 Bod 4.7.1 dotčené smlouvy o úvěru uváděl, že „[d]lužník je povinen plnit své platební závazky denominované v měně úvěru převodem částky v maďarských forintech na ‚úvěrový‘ účet […] vedený v účetnictví [OTP Bank] pro účely tohoto úvěru. Dlužník je povinen splnit platební povinnost nejpozději v den splatnosti dluhu v souladu s prodejním kurzem cizí měny zveřejněným v souladu s ustanoveními interního předpisu, přičemž částka, jejíž výše odpovídá částce v maďarských forintech, musí být připsána na výše uvedený účet nejpozději dnem splatnosti. Věřitel převede závazky dlužníka denominované v cizí měně na maďarské forinty kurzem platným v den splatnosti a tuto částku připíše na vrub tohoto ‚úvěrového‘ účtu v maďarských forintech.“

19 Bod 10 dotčené smlouvy o úvěru, nadepsaný „Prohlášení o seznámení se s rizikem“, zněl takto:

„Dlužník v souvislosti s úvěrovými riziky prohlašuje, že zná a chápe podrobné informace, které mu v tomto ohledu poskytl věřitel, a je si vědom rizika plynoucího z čerpání úvěru v cizí měně i toho, že toto riziko nese výlučně dlužník. Bere konkrétně na vědomí kurzové riziko, které v případě nepříznivého výkyvu kurzu švýcarského franku k maďarskému forintu za trvání smlouvy (tj. v případě poklesu kurzu maďarského forintu oproti kurzu platnému v okamžiku uzavření smlouvy) může vést k tomu, že se částka v maďarských forintech placená z titulu měsíční splátky vyčíslené v cizí měně výrazně zvýší. Podpisem této smlouvy dlužník bere na vědomí, že finanční důsledky uvedeného rizika nese on sám. Prohlašuje dále, že pečlivě posoudil možné dopady kurzového rizika a toto riziko přijímá s ohledem na svou platební schopnost a finanční situaci s tím, že se vzdává práva uplatňovat proti bance jakékoli nároky z titulu kurzového rizika.“

20 Dlužníci podali dne 16. května 2013 k Fővárosi Törvényszék (soud hlavního města Budapešti, Maďarsko) žalobu na neplatnost dotčené smlouvy o úvěru, a to konkrétně z důvodu, že nebyli s to posoudit míru kurzového rizika, jelikož dotčené smluvní ujednání nebylo formulováno jasně a srozumitelně.

21 Dne 22. července 2013 pak OTP Bank uvedenou smlouvu vypověděla z důvodu neplnění povinností ze strany dlužníků.

22 Podle OTP Bank její právní předchůdkyně v plném rozsahu splnila povinnost poskytnout informace o kurzovém riziku v souladu s požadavky ustanovení § 203 zákona o úvěrových institucích.

23 Fővárosi Törvényszék (soud hlavního města Budapešti) vyhověl žalobě dlužníků rozhodnutím ze dne 11. března 2016. Uvedl zaprvé, že uzavření smlouvy o poskytnutí úvěru v cizí měně bylo v té době výhodnější a méně nákladné než smlouva v maďarských forintech. Zadruhé OTP Bank měla vzhledem k latentní krizi vědět, že použít švýcarský frank jako bezpečnou měnu je značně rizikové, avšak dlužníky o tom neinformovala. Smluvní ujednání týkající se kurzového rizika navíc nebylo sepsáno jasným a srozumitelným jazykem. Tento soud rozhodl o převedení zůstatku dluhu na maďarské forinty, jako kdyby dotčená smlouva o úvěru byla denominována v této měně.

24 OTB Bank podala proti tomuto rozhodnutí odvolání k předkládajícímu soudu, Fővárosi Ítélőtábla (odvolací soud hlavního města Budapešti, Maďarsko), z důvodu, že soud prvního stupně nezohlednil ustanovení maďarského práva, která vstoupila v platnost po podání žaloby dlužníků, a sice ustanovení zákona z roku DH 2 a procesní podmínky, které stanovil a které musí splňovat spotřebitel jakožto žalobce v řízení týkajícím se smlouvy o úvěru v cizí měně.

25 Dlužníci se naopak domáhají potvrzení rozhodnutí Fővárosi Törvényszék (soud hlavního města Budapešti). Mají za to, že § 3 odst. 1 a § 4 odst. 1 zákona DH 1 v zásadě kvalifikuje jako zneužívající každé ujednání o kurzovém rozpětí nebo ujednání umožňující jednostranně smlouvu změnit, avšak tato ustanovení se podle nich nevztahují na jiná smluvní ujednání, která se konkrétně týkají informací o kurzovém riziku a musí být posouzena případ od případu.

26 Předkládající soud připomíná, že zákon DH 1 byl přijat v návaznosti na rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud, Maďarsko) č. 2/2014 PJE (*Magyar Közlöny* 2014/91., s. 10975) vydané za účelem jednotného výkladu ustanovení občanského práva a dále v návaznosti na rozsudek Kásler a Káslerné Rábai ze dne 30. dubna 2014 (C-26/13, EU:C:2014:282). Ustanovení § 3 odst. 1 tohoto zákona stanoví, že ujednání o kurzovém rozpětí obsažená v úvěrových smlouvách uzavřených se spotřebiteli, která nebyla sjednána individuálně, jsou neplatná. Uvedený zákon stanoví, že takové ujednání se se zpětným účinkem nahrazuje ustanovením, podle něhož se použije oficiální směnný kurz Maďarské národní banky pro dotčenou cizí měnu.

27 Z předkládacího rozhodnutí dále vyplývá, že Kúria (Nejvyšší soud, Maďarsko) v rozhodnutí uvedeném v předchozím bodě rozhodl, že „smluvní ujednání obsažené ve smlouvě o úvěru v cizí měně uzavřené se spotřebitelem, podle kterého spotřebitel nese neomezené kurzové riziko výměnou za výhodnější úrokovou sazbu, je ujednáním, které vymezuje předmět smlouvy a jeho zneužívající povahu nelze v zásadě posoudit. Zneužívající povahu takového ujednání lze posoudit a určit pouze v případě, že v okamžiku uzavření smlouvy nebyl jeho obsah s ohledem na znění smlouvy a na informace získané od úvěrové instituce jasný ani srozumitelný pro průměrného, běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele. Smluvní ujednání o kurzovém riziku jsou považována za zneužívající, takže smlouva bude zcela nebo částečně neplatná, pokud se spotřebitel z důvodu, že mu úvěrová instituce neposkytla dostatečné informace nebo je poskytla pozdě, mohl důvodně domnívat, že kurzové riziko není skutečné nebo že nese toto riziko pouze do určité míry.“

28 Maďarský zákonodárce poté přijetím zákona DH 2 uložil úvěrovým institucím povinnost vrátit přeplatky, které získaly na základě zneužívajících smluvních ujednání ve smyslu paragrafů 3 a 4 zákona DH 1. Zákon DH 3 pak stanovil, že dotčené úvěry budou s konečnou platností převedeny na maďarské forinty kurzem stanoveným v § 10, aby se předešlo riziku spojenému s budoucí změnou kurzu.

29 Předkládající soud uvádí, že maďarský zákonodárce se přijetím takových zákonů, jako je zákon DH 1 a zákon DH 3, pokusil napravit problém obrovského množství smluv o úvěru v cizí měně, a to tak že zrušil kurzové rozpětí a stanovil, že se povinně použije směnný kurz Maďarské národní banky. Tento soud však poukazuje na to, že i když je posledně uvedený kurz pro spotřebitele výhodnější, než kurz určený ve smlouvě o úvěru, nic to nemění na tom, že dlužník nadále nese riziko kolísání kurzu cizí měny vůči měně, v níž je úvěr splácen, v případě nárůstu kurzu této měny či poklesu kurzu domácí měny.

30 Nahrazení smluvních ujednání ustanoveními vnitrostátních právních předpisů však podle předkládajícího soudu může vést k tomu, že se na ně přestane vztahovat směrnice 93/13, jelikož nejde o „ujednání, která nebyla individuálně sjednána“ ve smyslu této směrnice. Pokud by měla být tato ustanovení kvalifikována jako „smluvní ujednání“ ve smyslu uvedené směrnice, ujednání o kurzovém riziku by mohlo být předmětem výjimky podle čl. 1 odst. 2 téže směrnice, jelikož by mohlo jít o smluvní ujednání, které „odráží závazná právní a správní ustanovení“ ve smyslu tohoto ustanovení, a ustanovení směrnice 93/13 by se tedy na něj nevztahovala.

31 V případě, že se výjimka podle čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 v projednávaném případě nepoužije, předkládající soud konstatuje, že mu přísluší posoudit, zda je ujednání o kurzovém riziku sepsáno jasným a srozumitelným jazykem v případě, že dlužníci obdrželi o kurzovém riziku pouze obecné informace.

32 V této souvislosti se předkládající soud táže, zda při posuzování tohoto ujednání může zohlednit i jiná případná zneužívající ujednání obsažená ve smlouvě při jejím uzavření, pokud byla tato ujednání později zrušena a případně nahrazena ustanoveními vnitrostátního práva.

33 Pokud jde konečně o posouzení zneužívajících ujednání z úřední povinnosti vnitrostátním soudem, předkládající soud uvádí, že Kúria (Nejvyšší soud) vyložil judikaturu Soudního dvora, když stejně jako posledně uvedený soud zohlednil dispoziční zásadu, podle níž se o žalobě rozhoduje na základě skutečností a návrhů předložených účastníky řízení, a to s ohledem na uplatněné nároky. Předkládající soud se tak táže, zda může či musí posoudit případnou zneužívající povahu ujednání, na která spotřebitel jakožto žalobce nepoukázal na podporu jím uplatňovaného nároku.

34 Za těchto podmínek se Fővárosi Ítélőtábla (odvolací soud hlavního města Budapešti) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Má být za ujednání, které nebylo sjednáno individuálně ve smyslu čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13, a potažmo za ujednání spadající do působnosti směrnice 93/13, považováno smluvní ujednání, které přenáší kurzové riziko na spotřebitele a které se v důsledku zrušení zneužívajícího smluvního ujednání, které stanovilo rozpětí nákup/prodej a povinnost nést příslušné kurzové riziko, stalo součástí smlouvy s účinkem *ex tunc*, a to v důsledku zásahu zákonodárce provedeného s ohledem na spory ohledně neplatnosti, týkající se značného množství smluv?

2) V případě, že smluvní ujednání přenášející kurzové riziko na spotřebitele spadá do působnosti výše uvedené směrnice, musí se pravidlo o výjimce, které je uvedeno v čl. 1 odst. 2 směrnice, vykládat v tom smyslu, že se týká i smluvního ujednání odrážejícího kogentní právní ustanovení ve smyslu bodu 26 rozsudku [ze dne 21. března 2013, RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180)], která byla přijata nebo nabyla účinnosti až po uzavření smlouvy? Vztahuje se tato výjimka také na smluvní ujednání, které se stalo součástí smlouvy s účinkem *ex tunc* v době po uzavření této smlouvy, a to v důsledku kogentního právního ustanovení, jímž se napravuje neplatnost způsobená zneužívající povahou smluvního ujednání, která znemožňuje plnění smlouvy?

3) Pokud z odpovědí na výše uvedené otázky vyplyne, že může být přezkoumána zneužívající povaha smluvního ujednání přenášejícího kurzové riziko na spotřebitele, musí být podmínka týkající se sepsání jasným a srozumitelným jazykem, která je uvedena v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, vykládána v tom smyslu, že je dodržena i v případě, že povinnost poskytnout informace, která je stanovena v právních předpisech a tím nutně formulována obecným způsobem, je splněna tak, jak je uvedeno v popisu skutkových okolností, nebo musí být sděleny i údaje týkající se rizik pro spotřebitele, jež jsou finanční instituci známy nebo k nimž mohla mít tato instituce přístup v okamžiku uzavření smlouvy?

4) Je třeba mít z hlediska požadavku jasnosti a transparentnosti a z hlediska ustanovení bodu 1 písm. i) přílohy směrnice 93/13 za to, že je relevantní okolnost, že v okamžiku uzavření smlouvy bylo její součástí smluvní ujednání týkající se oprávnění provést jednostrannou změnu, jakož i ujednání týkající se rozpětí nákup/prodej – která byla o několik let později prohlášena za zneužívající – spolu s ujednáním týkajícím se přenesení kurzového rizika, takže spojený účinek všech těchto ujednání vedl k tomu, že spotřebitel nemohl ve skutečnosti naprosto nijak předvídat, jakým dalším vývojem projdou platební závazky a na základě jakého mechanismu se budou měnit? Nebo smluvní ujednání, která byla později prohlášena za zneužívající, nemají být při zkoumání zneužívající povahy ujednání o kurzovém riziku brána v úvahu?

5) V případě, že vnitrostátní soud smluvní ujednání, které přenáší kurzové riziko na spotřebitele, prohlásí za zneužívající, je při určení právních následků v souladu s ustanoveními vnitrostátního práva povinen z moci úřední přezkoumat, a to při dodržení práva účastníků vyjádřit se v kontradiktorním řízení, také zneužívající povahu jiných smluvních ujednání, jichž se žalobci ve svém návrhu nedovolávali? Použije se zásada zjišťování skutkového stavu z moci úřední, která

vyplývá z judikatury Soudního dvora, i v případě, že je žalobcem spotřebitel, anebo dispozitivní ustanovení v takovémto případě provedení přezkumu z moci úřední vylučují, a to s ohledem na postavení, které v celém řízení zaujímá dispoziční právo, jakož i s ohledem na zvláštnosti daného řízení?“

K předběžným otázkám

K přípustnosti otázek

35 OTP Bank namítá nepřípustnost první až čtvrté otázky s odůvodněním, že jsou hypotetické a požadovaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení. Podle OTP Bank vychází předkládající soud z nesprávné hypotézy, že zákony DH 1 a DH 3 kladou kurzové riziko spjaté se smlouvami o úvěru v cizí měně na spotřebitele. Uvedené zákony, jakož i rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud), a konkrétně jeho rozhodnutí č. 2/2014 PJE, totiž nevedly ke změně ujednání o kurzovém riziku ve stávajících smlouvách s účinky *ex tunc*. Kúria (Nejvyšší soud) tak rozhodl, že vnitrostátní soudy musí posoudit, zda je každé ujednání, které tyto soudy posuzují na základě čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, formulováno jasně a srozumitelně. Ustanovení zákonů DH 1 a DH 3 podle ní na obsahu tohoto rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud) nic nemění.

36 Pokud jde o pátou otázku, OTP Bank uvádí, že Soudní dvůr již rozhodl, že podle čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí vnitrostátní soud posoudit z úřední povinnosti zneužívající povahu smluvního ujednání. Vzhledem k tomu, že o tomto aspektu není sporu, není dán vztah k realitě sporu.

37 V tomto ohledu je třeba nejprve připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že na otázky týkající se výkladu unijního práva položené vnitrostátním soudem v právním a skutkovém rámci, který tento soud vymezí v rámci své odpovědnosti a jehož správnost nepřísluší Soudnímu dvoru ověřovat, se vztahuje domněnka relevance. Odmítnutí Soudního dvora rozhodnout o žádosti podané vnitrostátním soudem je možné pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými a právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Krüsemann a další, C-195/17, C-197/17 až C-203/17, C-226/17, C-228/17, C-254/17, C-274/17, C-275/17, C-278/17 až C-286/17 a C-290/17 až C-292/17, EU:C:2018:258, bod 24 a citovaná judikatura).

38 Pokud jde o tvrzení OTP Bank, že zákony DH 1 a DH 3 nemění situaci spotřebitele, pokud jde o kurzové riziko, a že otázky jsou proto hypotetické, je třeba uvést, že předkládající soud v podstatě uvádí, že přijetí těchto zákonů mělo na toto riziko přinejmenším určitý vliv.

39 Z informací poskytnutých Soudnímu dvoru včetně předkládacího rozhodnutí zajisté vyplývá, že takové riziko je dané povahou této smlouvy a v tomto případě je konkrétně vyjádřeno v bodě 4.7.1 dotčené smlouvy o úvěru, podle něhož je dlužník povinen plnit své platební závazky denominované v měně úvěru převodem tomu odpovídající částky v maďarských forintech, která se vypočte podle prodejního kurzu cizí měny v den splatnosti.

40 Podle předkládajícího soudu však § 3 odst. 2 zákona DH 1, podle kterého se zrušené ujednání o kurzovém rozpětí nahrazuje ustanovením ukládajícím použití oficiálního kurzu Maďarské národní banky pro příslušnou cizí měnu, jakož i § 10 zákona DH 3, podle kterého se smlouvy o úvěru v cizí měně ze zákona převádí na smlouvy v maďarských forintech na základě průměrného kurzu stanoveného k okamžiku tohoto převodu, stále v praxi vedou k tomu, že spotřebitel nese kurzové riziko.

41 Domněnka relevance zmíněná v bodě 37 tohoto rozsudku přitom nemůže být vyvrácena jen tím, že jeden z účastníků původního řízení zpochybňuje výklad ustanovení vnitrostátního práva, který poskytl předkládající soud, a tudíž relevanci předběžných otázek pro řešení sporu v původním řízení. Pouze vnitrostátní soud má totiž pravomoc zjišťovat a posuzovat skutkové okolnosti sporu v původním řízení a vykládat a aplikovat vnitrostátní právo (rozsudek ze dne 8. června 2016, Hünnebeck, C-479/14, EU:C:2016:412, bod 36 a citovaná judikatura).

42 Podstatou páté otázky předkládajícího soudu je, zda se judikatura Soudního dvora týkající se povinnosti vnitrostátního soudu zkoumat za určitých okolností z úřední povinnosti důvody, které před ním účastníci neuplatnili, použije i v takové věci, jako je věc v původním řízení, v níž není spotřebitel žalovaným, nýbrž žalobcem.

43 V tomto ohledu stačí připomenout, že i v případě existence judikatury Soudního dvora, která řeší dotčenou právní otázku, mají vnitrostátní soudy nadále možnost se obrátit na Soudní dvůr, pokud to považují za vhodné, aniž okolnost, že ustanovení, jejichž výklad je požadován, již byla předmětem výkladu Soudního dvora, brání tomu, aby rozhodl znovu (rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 21 a citovaná judikatura).

44 S ohledem na výše uvedené není zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, že se jedná o hypotetický problém, ani že Soudní dvůr nedisponuje skutkovými a právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny.

45 Z toho vyplývá, že předběžné otázky jsou přípustné.

K první otázce

46 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být pojem „smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno“, uvedený v čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13, vykládán v tom smyslu, že se konkrétně týká smluvního ujednání změněného takovým kogentním vnitrostátním právním ustanovením, jako je § 3 odst. 2 zákona DH 1 ve spojení s § 10 zákona DH 3, přijatým po uzavření smlouvy o úvěru se spotřebitelem za účelem nahrazení neplatného smluvního ujednání obsaženého v uvedené smlouvě ustanovením, podle něhož se pro výpočet zůstatku úvěru použije směnný kurz národní banky.

47 Podle čl. 3 odst. 2 uvedené směrnice je ujednání vždy považováno za nesjednané individuálně, jestliže bylo sepsáno předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na jeho obsah.

48 V projednávaném případě bylo ujednání dotčené ve věci v původním řízení stanoveno vnitrostátním zákonodárcem, takže je zjevné, že smluvní strany jej nesjednaly individuálně.

49 Na první otázku je tedy třeba odpovědět tak, že pojem „smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno“, uvedený v čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že se konkrétně vztahuje na smluvní ujednání změněné kogentním vnitrostátním právním ustanovením přijatým po uzavření smlouvy se spotřebitelem, kterým se nahrazuje neplatné ujednání obsažené v uvedené smlouvě.

K druhé otázce

50 Jak bylo uvedeno již v bodě 39 tohoto rozsudku a jak vyplývá ze spisu předloženého Soudnímu dvoru, nejprve je nutné podotknout, že kurzové riziko je v tomto případě dané z povahy dotčené smlouvy o úvěru a vyplývá konkrétně z jejího bodu 4.7.1. Podle předkládajícího soudu však toto kurzové riziko

přetrvává alespoň částečně i na základě aplikace § 3 odst. 2 zákona DH 1 ve spojení s § 10 zákona DH 3, jelikož těmito ustanoveními vnitrostátního práva se ze zákona mění stávající smlouvy, v nichž je kurz měny, v níž je úvěrová smlouva denominována, nahrazen oficiálním kurzem Maďarské národní banky.

51 Proto je třeba mít za to, že podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že do působnosti této směrnice spadají ujednání změněná kogentními ustanoveními vnitrostátního práva přijatými po uzavření smlouvy o úvěru se spotřebitelem a nahrazujícími neplatné smluvní ujednání, když se podle nich pro výpočet zůstatku úvěru použije oficiální kurz národní banky a spotřebitel nadále nese kurzové riziko v případě poklesu kurzu domácí měny oproti cizí měně, v níž byl úvěr sjednán.

52 Je třeba připomenout, že čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 týkající se smluvních ujednání, která odrážejí závazné právní a správní předpisy, zavádí výjimku z působnosti této směrnice. Soudní dvůr již rozhodl, že se tato výjimka uplatní při splnění dvou podmínek. Zaprvé smluvní ujednání musí být odrazem právního nebo správního ustanovení a zadruhé toto právní ustanovení musí být kogentní (v tomto smyslu rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, body 27 a 28 a citovaná judikatura).

53 Vyloučení použití pravidel směrnice 93/13 je odůvodněno skutečností, že lze legitimně předpokládat, že vnitrostátní zákonodárce zavedl rovnováhu mezi všemi právy a povinnostmi stran určitých smluv (v tomto smyslu rozsudek ze dne 21. března 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, bod 28).

54 Soudní dvůr však také konstatoval, že vnitrostátní soud musí zohlednit skutečnost, že zejména s ohledem na cíl uvedené směrnice, tedy ochranu spotřebitele proti zneužívajícím ujednáním zahrnutým do smluv uzavřených spotřebiteli s poskytovatelem, se výjimka stanovená v čl. 1 odst. 2 téže směrnice musí vykládat striktně (v tomto smyslu rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 31 a citovaná judikatura).

55 Pokud jde konkrétně o onen cíl a obecnou systematiku směrnice 93/13, vzhledem k povaze a významu veřejného zájmu, na němž spočívá ochrana zaručená spotřebitelům, ukládá tato směrnice členským státům podle čl. 6 odst. 1 povinnost stanovit, „že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou pro spotřebitele závazná“, a jak vyplývá z čl. 7 odst. 1 této směrnice, zajistit přiměřené a účinné prostředky „zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli“ (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. dubna 2016, Radlinger a Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, bod 98 a citovaná judikatura).

56 Pokud jde konkrétně o čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, Soudní dvůr již konstatoval, že toto ustanovení sice vyžaduje, aby členské státy stanovily, že zneužívající ujednání nejsou pro spotřebitele závazná „podle jejich vnitrostátních právních předpisů“, avšak to nemění nic na tom, že úprava ochrany, kterou spotřebitelům zaručuje směrnice 93/13, vnitrostátním právem nemůže měnit rozsah, a tudíž podstatu této ochrany (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, body 64 a 65).

57 V projednávaném případě je nesporné, že § 3 zákona DH 1 a § 10 zákona DH 3 byly přijaty po uzavření smlouvy o úvěru denominovaném v cizí měně, jelikož vnitrostátní zákonodárce považoval ujednání o kurzovém rozpětí, které tyto smlouvy obecně obsahovaly, za zneužívající a v této souvislosti se rozhodl nahradit směnný kurz určený smluvními podmínkami kurzem Maďarské národní banky.

58 Z informací, které má Soudní dvůr k dispozici, vyplývá, že tyto zákony byly přijaty ve zvláštním kontextu, jelikož vychází z rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud) č. 2/2014 PJE vydaného v zájmu sjednocení právní úpravy, kterým tento soud rozhodl o tom, že ujednání o kurzovém rozpětí a o možnosti jednostranné změny obsažená v úvěrových smlouvách denominovaných v cizí měně uzavřených se spotřebiteli jsou či mohou být považována za zneužívající.

59 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že uvedené rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud) i zákon DH 1 vychází z rozsudku ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

60 Soudní dvůr v bodě 82 tohoto rozsudku konstatoval, že nahrazení zneužívajícího smluvního ujednání dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva je v souladu s cílem čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, jelikož toto ustanovení směřuje podle ustálené judikatury k nahrazení formální rovnováhy, kterou smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, rovnováhou skutečnou, která může nastolit rovnost mezi těmito smluvními stranami, a nikoliv k rušení všech smluv obsahujících zneužívající smluvní ujednání.

61 Pokud by totiž vnitrostátní soud nemohl nahradit zneužívající smluvní ujednání, bez něhož dotčená smlouva nemůže existovat, dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva, tento soud bude nucen zrušit smlouvu v plném rozsahu. To by mohlo spotřebitele vystavit velmi negativním důsledkům, jelikož takové zrušení v zásadě vede k tomu, že by se zbývající dlužná částka úvěru stala okamžitě splatnou, což by mohlo přesahovat finanční možnosti spotřebitele, a postihovat tak spíše jeho než věřitele, který by tak v důsledku nebyl odrazen od vkládání takových ujednání do smluv, jejichž uzavření nabízí (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, body 83 a 84).

62 Pokud jde o věc v původním řízení, z informací, které má Soudní dvůr k dispozici, přitom vyplývá, že vnitrostátní zákonodárce hodlal tím, že ustanovením § 3 odst. 2 zákona DH 1 a § 10 zákona DH 3 nahradil ujednání o kurzovém rozpětí tak, že pro smluvní strany platí kurz Maďarské národní banky platný k datu splatnosti, stanovit určité podmínky týkající se povinností obsažených v úvěrových smlouvách tohoto typu.

63 Soudní dvůr již v tomto ohledu rozhodl, že čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že se tato směrnice nevztahuje na podmínky obsažené ve smlouvě mezi prodávajícím či poskytovatelem a spotřebitelem, které jsou určeny vnitrostátním právním předpisem (v tomto smyslu viz usnesení ze dne 7. prosince 2017, Woonhaven Antwerpen, C-446/17, nezveřejněné, EU:C:2017:954, bod 31).

64 Z toho vyplývá, že taková smluvní ujednání, jako jsou ujednání uvedená v bodě 62 tohoto rozsudku, která odráží kogentní právní ustanovení, nemohou spadat do působnosti směrnice 93/13.

65 Takový závěr však neznamená, že jiná smluvní ujednání, jako je tomu v případě ujednání o kurzovém riziku, jsou jako celek také vyloučena z působnosti této směrnice, a nemohou být tedy posouzena s ohledem na tuto směrnici.

66 Jak totiž bylo připomenuto v bodě 54 tohoto rozsudku, čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 je třeba vykládat striktně. To, že se ustanovení této směrnice nevztahují na určitá smluvní ujednání, která odrážejí právní předpisy, neznamená, že vnitrostátní soud nemůže z hlediska uvedené směrnice posoudit platnost jiných ujednání obsažených v téže smlouvě, kterých se právní předpisy netýkají.

67 V daném případě ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že změny vyplývající z § 3 odst. 2 zákona DH 1 a § 10 zákona DH 3 nebyly míněny tak, že se jimi upravuje celá otázka kurzového rizika, pokud jde o období od uzavření dotčené smlouvy o úvěru do jejího převodu na maďarské forinty zákonem DH3.

68 Pokud jde o smluvní ujednání upravující kurzové riziko, na která se tyto legislativní změny nevztahují, z judikatury Soudního dvora vyplývá, že taková ujednání spadají do působnosti čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 a jejich zneužívající povaha nebude posuzována, jestliže má příslušný vnitrostátní soud na základě posouzení konkrétního případu za to, že byla prodávajícím nebo poskytovatelem sepsána jasným a srozumitelným jazykem (rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C 186/16, EU:C:2017:703, bod 43).

69 To, že podmínky týkající se kurzového rozpětí budou takto vyloučeny z působnosti směrnice 93/13 na základě jejího čl. 1 odst. 2, ostatně nebrání tomu, aby požadavky vyplývající z čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 této směrnice, jakož i z judikatury Soudního dvora připomenuté konkrétně v bodech 32 až 34 rozsudku ze dne 31. května 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367), nadále platily pro všechny ostatní oblasti, na které se vztahuje tato směrnice, a zejména pro procesní úpravu umožňující zajistit dodržování práv, která jednotlivcům vyplývají z této směrnice.

70 S ohledem na výše uvedené je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že do působnosti této směrnice nespadají ujednání, která odrážejí kogentní právní předpisy a která se součástí úvěrové smlouvy uzavřené se spotřebitelem stala po jejím uzavření a nahrazují neplatné ujednání této smlouvy tak, že se použije směnný kurz národní banky. Avšak ujednání týkající se kurzového rizika, jako je ujednání dotčené ve věci v původním řízení, není z působnosti této směrnice tímto ustanovením vyloučeno.

K třetí otázce

71 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že požadavek, aby smluvní ujednání byla sepsána jasným a srozumitelným jazykem, znamená, že úvěrová instituce musí poskytnout podrobné informace o kurzovém riziku včetně analýzy rizika, pokud jde o finanční dopady poklesu kurzu domácí měny oproti cizí měně, v níž byl úvěr denominován.

72 V tomto ohledu je sice pravda, že o kvalifikaci těchto ujednání může na základě okolností vlastních projednávané věci rozhodnout pouze předkládající soud, avšak to nemění nic na tom, že Soudní dvůr má pravomoc vyvodit z ustanovení směrnice 93/13, v tomto případě z čl. 4 odst. 2, kritéria, která vnitrostátní soud může nebo musí uplatnit při přezkumu smluvních ujednání na základě uvedených okolností (rozsudek ze dne 23. dubna 2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, bod 28 a citovaná judikatura).

73 V kontextu úvěrových smluv denominovaných v cizí měně z judikatury Soudního dvora vyplývá, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že požadavek, aby bylo smluvní ujednání sepsáno jasně a srozumitelně, nemůže být zredukován pouze na srozumitelnost tohoto ujednání z formálního a gramatického hlediska (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 44 a citovaná judikatura).

74 Pokud jde o takové úvěry v cizí měně, jako je úvěr ve věci v původním řízení, je třeba zdůraznit, jak připomněla Evropská rada pro systémová rizika ve svém doporučení ESRB/2011/1 ze dne 21. září 2011 o poskytování úvěrů v cizích měnách (Úř. věst. 2011, C 342, s. 1), že finanční instituce musí poskytnout dlužníkům dostatečné informace, které jim umožní přijmout informovaná a obezřetná rozhodnutí a měly by přinejmenším zahrnovat informace o vlivu vážného znehodnocení zákonného platidla členského státu, v němž má dlužník bydliště, a zvýšení zahraniční úrokové míry na jeho splátky (Doporučení A – Informovanost dlužníků o rizicích, bod 1) (rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 49).

75 Dlužník musí být jasně informován o tom, že uzavřením smlouvy o úvěru v cizí měně se vystavuje riziku, že pro něj bude finančně obtížné vypořádat se se změnou směnného kurzu v případě poklesu kurzu měny, v níž mu plynou příjmy, oproti cizí měně, v níž byl úvěr poskytnut. Prodávající nebo poskytovatel, v projednávané věci banka, musí vysvětlit možné výkyvy směnného kurzu a rizika plynoucí z uzavření smlouvy o úvěru vyjádřeném v cizí měně, zvláště v případě, kdy spotřebitel, který je dlužníkem, nemá příjmy v této cizí měně (v tomto smyslu rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriciuc a další, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 50).

76 Jak konečně upřesňuje dvacátý bod odůvodnění směrnice 93/13, spotřebitel musí mít skutečně možnost seznámit se se všemi smluvními ujednáními. Informace o smluvních ujednáních a o důsledcích uzavření smlouvy poskytnuté včas před jejím uzavřením totiž mají pro spotřebitele zásadní význam, neboť na základě toho se spotřebitel rozhoduje, že se smluvně zaváže vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, když přistoupí na podmínky, které prodávající či poskytovatel předem připravil (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, bod 70 a citovaná judikatura).

77 Vzhledem k výše uvedenému musí v daném případě soud zohlednit konkrétně to, že součástí dotčené úvěrové smlouvy je bod 10, nadepsaný „prohlášení o seznámení se s rizikem“, jehož znění je uvedeno v bodě 19 tohoto rozsudku, a případné další informace poskytnuté před uzavřením této smlouvy. V tomto ohledu z informací předložených Soudnímu dvoru vyplývá, že dlužníci konkrétně obdrželi list s doplňujícími informacemi o kurzovém riziku obsahující konkrétní příklady rizika s výpočtem pro případ poklesu kurzu maďarského forintu ke švýcarskému franku, což však musí ověřit předkládající soud.

78 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na třetí otázku odpovědět tak, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že požadavek, aby smluvní ujednání bylo sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, zavazuje finanční instituce k tomu, aby dlužníkům poskytly dostatečné informace, které jim umožní přijmout informovaná a obezřetná rozhodnutí. Uvedený požadavek v tomto ohledu implikuje, že ujednání o kurzovém riziku musí spotřebitel pochopit nejen z formálního a gramatického hlediska, ale i z hlediska jeho konkrétního dosahu, v tom smyslu, že běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel může nejen zjistit, že může dojít k oslabení domácí měny oproti cizí měně, v níž byl úvěr denominován, ale i posoudit potenciálně významné ekonomické důsledky tohoto ujednání na své finanční závazky.

Ke čtvrté otázce

79 Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 4 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že jasnost a srozumitelnost smluvních ujednání se posuzuje k okamžiku uzavření smlouvy a s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a s ohledem na ostatní smluvní ujednání, ačkoli některá z nich vnitrostátní zákonodárce později prohlásil či považoval za zneužívající a zrušil je.

80 Ze znění čl. 4 odst. 1 směrnice 93/13 vyplývá, že v situaci, kdy se dotčené ujednání týká vymezení hlavního předmětu smlouvy, se za účelem posouzení, zda bylo sepsáno jasným a srozumitelným jazykem ve smyslu čl. 4 odst. 2 téže směrnice, zohlední všechna smluvní ujednání, která byla součástí smlouvy v okamžiku jejího uzavření, neboť právě v tomto okamžiku se spotřebitel rozhoduje, zda se smluvně zaváže vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, když přistoupí na podmínky, které prodávající či poskytovatel předem připravil.

81 Pokud jde o věc v původním řízení, z toho vyplývá, že to, že později vstoupily v platnost zákony DH 1, DH 2 a DH 3, které kogentně a s účinky *ex tunc* změnily některá ujednání obsažená v dotčené úvěrové smlouvě, nepatří k okolnostem, které musí předkládající soud zohlednit v rámci posouzení transparentnosti ujednání o kurzovém riziku.

82 Z toho vyplývá, že předkládající soud zohlední všechny okolnosti věci v původním řízení, které existovaly v okamžiku uzavření smlouvy.

83 Na čtvrtou otázku je proto třeba odpovědět tak, že článek 4 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že jasnost a srozumitelnost smluvních ujednání se posuzuje k okamžiku uzavření smlouvy a s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na ostatní smluvní ujednání, bez ohledu na to, že některá z nich vnitrostátní zákonodárce později prohlásil či považoval za zneužívající a zrušil je.

K páté otázce

84 Podstatou páté otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že je věcí vnitrostátního soudu, aby i bez návrhu spotřebitele v postavení žalobce určil případnou zneužívající povahu ujednání smlouvy, kterou spotřebitel uzavřel s podnikatelem.

85 Podle článku 6 odst. 1 směrnice 93/13 platí, že členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.

86 Z ustanovení čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 ve spojení s dvacátým čtvrtým bodem jejího odůvodnění dále vyplývá, že členské státy zajistí, aby soudy a správní orgány měly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli. V tomto ohledu Soudní dvůr připomněl povahu a význam veřejného zájmu, na němž spočívá ochrana spotřebitelů, kteří se ve vztahu k prodávajícímu či poskytovateli nacházejí v nerovném postavení (rozsudek ze dne 31. května 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, bod 33 a citovaná judikatura).

87 Je třeba připomenout, že vnitrostátní soud má vzhledem k výše uvedenému povinnost zkoumat zneužívající povahu smluvního ujednání spadajícího do působnosti směrnice 93/13 z úřední povinnosti a odstraňovat tak nerovnováhu, která existuje mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem, pokud má za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém stavu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, bod 43 a citovaná judikatura).

88 Tuto povinnost vnitrostátního soudu je třeba považovat za nezbytnou k tomu, aby byla spotřebiteli zajištěna účinná ochrana zejména s ohledem na nezanedbatelné nebezpečí, že tento spotřebitel o svých právech neví nebo je vykonává s obtížemi (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. května 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, bod 31 a citovaná judikatura).

89 Soudní dvůr kromě toho rozhodl, že vzhledem k povaze a významu veřejného zájmu, ze kterého vychází ochrana, kterou směrnice 93/13 zajišťuje spotřebitelům, musí být její článek 6 považován za normu rovnocennou vnitrostátním pravidlům, která mají uvnitř vnitrostátního právního řádu status kogentních norem (v tomto smyslu rozsudek ze dne 17. května 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, bod 35 a citovaná judikatura).

90 Z toho vyplývá, že za účelem poskytnutí ochrany zamýšlené směrnicí 93/13 je třeba, aby vnitrostátní soud, který má k dispozici právní a skutkové poznatky nezbytné za tímto účelem, určil bez návrhu a případně i namísto spotřebitele v postavení žalobce případná zneužívající ujednání obsažená ve smlouvě uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem.

91 Z toho vyplývá, že na pátou otázku je třeba odpovědět tak, že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu přísluší, aby i bez návrhu spotřebitele v postavení žalobce určil případnou zneužívající povahu smluvního ujednání, pokud má k dispozici informace o právním a skutkovém stavu, které jsou pro tyto účely nezbytné.

K nákladům řízení

92 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

1) **Pojem „smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno“, uvedený v čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládán v tom smyslu, že se konkrétně vztahuje na smluvní ujednání změněné kogentním vnitrostátním právním ustanovením přijatým po uzavření smlouvy se spotřebitelem, kterým se nahrazuje neplatné ujednání obsažené v uvedené smlouvě.**

2) **Článek 1 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že do působnosti této směrnice nespadají ujednání, která odrážejí kogentní právní předpisy a která se součástí úvěrové smlouvy uzavřené se spotřebitelem stala po jejím uzavření a nahrazují neplatné smluvní ujednání tak, že se použije směnný kurz národní banky. Avšak ujednání týkající se kurzového rizika, jako je ujednání dotčené ve věci v původním řízení, není z působnosti této směrnice tímto ustanovením vyloučeno.**

3) **Článek 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že požadavek, aby smluvní ujednání bylo sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, zavazuje finanční instituce k tomu, aby dlužníkům poskytly dostatečné informace, které jim umožní přijmout informovaná a obezřetná rozhodnutí. Uvedený požadavek v tomto ohledu implikuje, že ujednání o kurzovém riziku musí spotřebitel pochopit nejen z formálního a gramatického hlediska, ale i z hlediska jeho konkrétního dosahu, v tom smyslu, že běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný spotřebitel může nejen zjistit, že může dojít k oslabení domácí měny oproti cizí měně, v níž byl úvěr denominován, ale i posoudit potenciálně významné ekonomické důsledky tohoto ujednání na své finanční závazky.**

4) **Článek 4 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že jasnost a srozumitelnost smluvních ujednání se posuzuje k okamžiku uzavření smlouvy a s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na ostatní smluvní ujednání, bez ohledu na to, že některá z nich vnitrostátní zákonodárce později prohlásil či považoval za zneužívající a zrušil je.**

5) **Článek 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že vnitrostátnímu soudu přísluší, aby i bez návrhu spotřebitele v postavení žalobce určil případnou zneužívající povahu smluvního ujednání, pokud má k dispozici informace o právním a skutkovém stavu, které jsou pro tyto účely nezbytné.**

Podpisy.